

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Αριθμός Γνωμοδότησης: 145/2020
ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΜΗΜΑ Δ΄

Συνεδρίαση της 29^{ης} Σεπτεμβρίου 2020

Σύνθεση

Προεδρεύων: Παναγιώτης Παναγιωτουνάκος, Αντιπρόεδρος ΝΣΚ, λόγω κωλύματος της Προέδρου του Τμήματος, Χρυσαφούλας Αυγερινού, Αντιπρόεδρου ΝΣΚ.

Μέλη: Αικατερίνη Γρηγορίου, Δημήτριος Αναστασόπουλος, Ελένη Πασαμιχάλη, Παναγιώτης Παππάς, Στέργιος Κίκας, Δημήτριος Κατωπόδης, Μιχαήλ Τζουβάρας, Ευτυχία Κασομένου, Νομικοί Σύμβουλοι του Κράτους.

Εισηγήτρια: Γεωργία Καπόρη, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ. (γνώμη χωρίς ψήφο).

Αριθμός Ερωτήματος: Το έγγραφο του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας/Γενικού Επιτελείου Στρατού/Διεύθυνσης Οικονομικού/3α, με αριθμό πρωτ. Φ.861/27/1255462/Σ.2193/8-6-2020, που υπογράφεται από τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας.

Περίληψη ερωτήματος: Ερωτάται αν υπάρχει δυνατότητα τροποποίησης/αναθεώρησης της καταλογιστικής απόφασης της Διεύθυνσης Οικονομικού της 34Μ/Κ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ «ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΣΧΟΥ ΔΙΑΛΕΤΗ» με αριθμό Φ.860/2/55943/Σ.2856/6-11-2015, μετά την από 11 Απριλίου 2019 αίτηση του καταλογισθέντος.

Στο πιο πάνω ερώτημα, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Δ΄) γνωμοδότησε ως εξής:

Ιστορικό

1.- Με την καταλογιστική απόφαση της Διεύθυνσης Οικονομικού της 34 Μ/Κ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ «ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΣΧΟΥ ΔΙΑΛΕΤΗ» με αριθμό

Φ.860/2/55943/Σ.2856/6-11-2015, καταλογίστηκε σε βάρος της ιδιαίτερης περιουσίας του Αρχιλοχία Πεζικού Γ.Κ, ποσό ύψους δεκαεπτά χιλιάδων πεντακοσίων ενός ευρώ και εξήντα οκτώ λεπτών (17.501,68€), λόγω διαπιστωθέντος, κατά τη διενέργεια Τακτικής Οικονομικής Επιθεώρησης (ΤΟΕ), ελλείμματος στη διαχείριση ΚΨΜ του 507 Μ/Κ ΤΠ, κατά το χρονικό διάστημα στο οποίο τελούσε διαχειριστής αυτής. Κατά την διενέργεια της Τακτικής Οικονομικής Επιθεώρησης δεν αναβρέθηκαν όλα τα παραστατικά-δικαιολογητικά, αν και ζητήθηκαν επανειλημμένως, όπως αναφέρεται στο σχετικό Πόρισμα της. Έπειτα από τη διενέργεια ΕΔΕ, το άνω ποσό βεβαιώθηκε ταμειακώς σε βάρος του στη ΔΟΥ Πρέβεζας, παραπέμφθηκε δε αυτός σε Πειθαρχικό Συμβούλιο και αποστρατεύτηκε.

2.- Μετά την παρέλευση τριετίας και πλέον από την κοινοποίηση της καταλογιστικής πράξης, ο Γ.Κ. με την από 11 Απριλίου 2019 αίτησή του προς την 34 Μ/Κ ΤΑΞ/ΔΟΙ, χωρίς να έχει ζητήσει προηγουμένως την αναθεώρηση ή τροποποίησή της εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας ή να την έχει προσβάλει με έφεση ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, και αναφέροντας ότι, επειδή κατά τη διενέργεια της ως άνω ΤΟΕ δεν αναβρέθηκαν όλα τα παραστατικά-δικαιολογητικά, προσκομίζει νεότερα στοιχεία/δικαιολογητικά (τιμολόγια δαπανών, δαπάνες κλπ) και ζητά την επιστροφή ποσού εννέα χιλιάδων επτακοσίων τριάντα ευρώ και τριάντα τριών λεπτών (9.730,33€), με τις οποιεσδήποτε προσαυξήσεις έχουν επιβληθεί στο ποσό αυτό.

3.- Η 34 Μ/Κ ΤΑΞ/ΔΟΙ με το έγγραφο με αριθμό Φ.453/2/45142/Σ.1280/20-5-2019 ζήτησε γνώμη από το Γραφείο Στρατιωτικού Νομικού Συμβούλου του Γ' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ, σχετικά με το εάν είναι επιτρεπτή η τροποποίηση της ως άνω καταλογιστικής απόφασης, ιδίως λόγω παρέλευσης πλέον των τριών ετών από τη διενέργεια του καταλογισμού.

4.- Με το έγγραφο με αριθμό Φ. 454.1/61/1343665/Σ.310/8-10-2019 το Γενικό Επιτελείο Στρατού- Γραφείο Στρατιωτικού Νομικού Συμβούλου έκρινε ότι ενδείκνυται η υποβολή του σχετικού ερωτήματος στο Νομικό Συμβούλιο του Κράτους, ελλείψει σχετικού νομολογιακού δεδομένου.

5.- Κατόπιν των παραπάνω, η ερωτώσα υπηρεσία, λαμβάνοντας υπόψη το άρθρο 93 του ν.δ. 721/1970 και το πιο πάνω έγγραφο του Γραφείου του Στρατιωτικού Νομικού Συμβούλου, έθεσε το υπό εξέταση ερώτημα.

Νομοθετικό Πλαίσιο.

6.- Στη διάταξη του άρθρου 98 του Συντάγματος, ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Άρθρο 98

1. Στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως:

α. Ο έλεγχος των δαπανών του Κράτους, καθώς και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται με ειδική διάταξη νόμου στο καθεστώς αυτό. β....

γ. Ο έλεγχος των λογαριασμών των δημόσιων υπολόγων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλων νομικών προσώπων, που υπάγονται στον προβλεπόμενο από το εδάφιο α' έλεγχο».

7.- Στις διατάξεις των άρθρων 21, 67,72, 90, 91, 93, 94,108 του ν.δ. 721/1970 «Οικονομική Μέριμνα και Λογιστικό των Ενόπλων Δυνάμεων» (Α' 251), ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«Άρθρον 21 Υπόλογοι

1. Όργανα των Ενόπλων Δυνάμεων, δυνάμενα ως εκ της υπηρεσίας των να υπέχουσιν οικονομικάς ευθύνας είναι: α. Το κεκτημένον στρατιωτικήν ιδιότητα προσωπικόν. β. Το εις τας Ενόπλους Δυνάμεις ενταταγμένον ή εργαζόμενον υφ' οιανδήποτε ιδιότητα και σχέσιν πάσης φύσεως προσωπικόν εκ πολιτών (μόνιμοι, έκτακτοι επί συμβάσει και ημερομίσθιοι υπάλληλοι, τεχνίται, εργάται κλπ.).

2. Παν όργανον εκ των εν τη προηγουμένη παραγράφω εις ό ανετέθη μονίμως ή προσκαίρως η διαχείρισις, κατόπιν διαταγής αρμοδίως εκδοθείσης, ή ανέλαβε και άνευ διαταγής τινός την διαχείρισιν χρημάτων, υλικών, εφοδίων, εγκαταστάσεων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων των Ενόπλων Δυνάμεων καθίσταται δημόσιος υπόλογος, ευθυνόμενος κατά τας διατάξεις περί Κώδικος Δημοσίου Λογιστικού, του παρόντος και των εις εκτέλεσιν αυτού εκδιδομένων Β. Διαταγμάτων και Γενικών και Ειδικών Κανονισμών.3...».

«Άρθρον 67 Ευθύνη οργάνων Μονάδος

1.... 5. Οι διαχειρισταί υλικού, εφοδίων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων, διαχειριζόμενοι ταύτα, υπέχουσιν εις τας κάτωθι περιπτώσεις διοικητικήν ευθύνην ως και αστικήν τοιαύτην δια πάσαν θετικήν ζημίαν του Δημοσίου:

α) Δια πάσαν έλλειψιν περιουσιακών στοιχείων, άτινα παρέλαβον ούτοι, μη δικαιολογημένην εκ της εκτιμήσεως των πραγματικών γεγονότων κατά

περίπτωσιν, εν συνδυασμῷ και προς τας διατάξεις του παρόντος και των οικείων Κανονισμών.

β) Δια πάσαν παράνομον ή παράτυπον διάθεσιν των εν τη διαχειρίσει των περιουσιακών στοιχείων.

γ) Δια πάσαν φθοράν ή βλάβην, προελθουσών εκ κακής συντηρήσεως των εν τη διαχειρίσει των περιουσιακών στοιχείων.

δ) Δια πάσαν μη κανονικήν ή μη νόμιμον τήρησιν των βιβλίων και στοιχείων της διαχειρίσεώς των.

ε) Δια πάσαν πράξιν ή παράλειψιν των καθηκόντων αυτών.

6. Τας αυτάς ευθύνας προς τους εν παραγράφους 4 και 5 του παρόντος άρθρου διαχειριστάς έχουσι πάντες οι οπωσδήποτε διαχειριζόμενοι χρήματα ή άλλα περιουσιακά στοιχεία των Ενόπλων Δυνάμεων, ανεξαρτήτως της ιδιότητος αυτών ως Γενικών ή Μερικών διαχειριστών πάσης φύσεως ως και πάντες οι λογιζόμενοι ως δημόσιοι υπόλογοι κατά το αρθρ 21 του παρόντος...».

«Άρθρον 72 Ευθύνη οργάνων επί διαχειρίσεως κεφαλαίων εκτός Κρατικού Προϋπολογισμού.

Οργανα πάσης κατηγορίας και ειδικότητος των Ενόπλων Δυνάμεων, διαχειριζόμενα οπωσδήποτε κεφάλαια εκτός Κρατικού Προϋπολογισμού, υπέχουσι τας διαγραφομένας εν άρθροις 59-71 του παρόντος Ν.Δ/τος, διοικητικές αστικές και ποινικές ευθύνας, προκειμένου περί διαχειρίσεως περιουσιακών στοιχείων του Δημοσίου.

«Άρθρον 90 Έλλειμμα ή πλεόνασμα υπολόγου χρημάτων

1. Παν έλλειμμα χρημάτων δέον να αναπληρωθή υπό του υπολόγου εντός της καθοριζομένης προθεσμίας υπό των διατάξεων περι Κώδικος Δημοσίου Λογιστικού, άλλως καταλογίζεται εις βάρος αυτού, εξαιρέσει της περιπτώσεως συνδρομής ανωτέρας βίας ή άλλων γεγονότων, ένεκα των οποίων δεν θα ηδύνατο να υποστηριχθή υπαιτιότης του υπολόγου. Εν τη τελευταία ταύτη περιπτώσει διατάσσεται υπό του Υπουργού ή των υπ' αυτού εξουσιοδοτουμένων οργάνων, ένορκος προανάκρισις ή ένορκος διοικητική εξέτασις, βάσει του πορίσματος των οποίων ούτοι προσδιορίζουν και επιμερίζουν την σχετικήν ευθύνην και ενεργούν τον καταλογισμόν εις βάρος των υπαιτίων.

2. Αι εκδιδόμεναι κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της προηγουμένης παραγράφου, καταλογιστικά αποφάσεις αποτελούσι πλήρη νόμιμον τίτλον δια

την απαίτησιν του Δημοσίου και βάσει τούτων λαμβάνονται κατά του υπολόγου τα νόμιμα συντηρητικά μέτρα προς εξασφάλισιν της απαιτήσεως ταύτης....».

«Άρθρον 91 Ελλειμμα ή πλεόνασμα υπολόγου άλλων περιουσιακών στοιχείων

1. Ελλειμμα υλικού, εφοδίων, ή άλλων περιουσιακών στοιχείων, προκύπτουν εκ καταμετρήσεως, γενομένης ενώπιον αρμοδίου επιθεωρητού ή ελεγκτού ή καθ' οιονδήποτε άλλον τρόπον διαπιστούμενον, καταλογίζεται εις βάρος των υπολόγων, μετά πλήρη έλεγχον των λογιστικών εγγραφών και συνεκτίμησιν των πραγματικών γεγονότων, δι' αποφάσεως του κατά τας διατάξεις της παραγράφου 2 του αρθρ. 80 του παρόντος αρμοδίου οργάνου, βάσει της οποίας λαμβάνονται κατά του υπολόγου τα νόμιμα συντηρητικά μέτρα προς εξασφάλισιν της απαιτήσεως του Δημοσίου. 2. Ο καταλογισμός ενεργείται βάσει της τιμής των υλικών, των εφοδίων ή των άλλων περιουσιακών στοιχείων κατά την ημέραν της εξακριβώσεως του ελλείμματος, καθοριζομένης δια διαταγής του αρμοδίου δια τον καταλογισμόν οργάνου....».

«Άρθρον 93 Αναθεώρησις ή ακύρωσις καταλογιστικής αποφάσεως

1. Αναθεώρησις ή ακύρωσις εκδοθείσης κατά τας διατάξεις του παρόντος καταλογιστικής αποφάσεως δεν επιτρέπεται να γίνη υπό οιονδήποτε οργάνου της Διοικήσεως των Ενόπλων Δυνάμεων.

2. Κατ' εξαίρεσιν, τη αιτήσει του καταλογισθέντος ή αυτεπαγγέλτως υπό της Υπηρεσίας, επιτρέπεται αναθεώρησις ή ακύρωσις εκδοθείσης καταλογιστικής αποφάσεως υπό του αρμοδίου κατά τας διατάξεις του αρθρ. 103 του παρόντος οργάνου μόνον εις τας κάτωθι περιπτώσεις:

α. Οσάκις, ανεξαρτήτως λόγου, δι' όν αιτείται η αναθεώρησις ή ακύρωσις, το καταλογισθέν ποσόν δεν υπερβαίνει τας πεντακοσίας (500) δραχμάς.

β. Εάν η καταλογιστική απόφασις εξεδόθη παρ' αναρμοδίου οργάνου.

γ. Οσάκις τα υλικά ή εφόδια, η αξία των οποίων κατελογίσθη εις βάρος διαχειριστών, ανευρέθησαν εκ των υστέρων και αιτιολογήθη πλήρως η αδυναμία ανευρέσεως τούτων προ του καταλογισμού, ως και η ελλειψις υπαιτιότητος του καταλογισθέντος. Εις την περίπτωσιν ταύτην δεν υπάγονται τα αναλώσιμα εν γένει υλικά ή εφόδια.

δ. Οσάκις η έλλειψις υλικών ή εφοδίων, δι' ην κατελογίσθη η αξία τούτων, οφείλεται εις διαπιστωθείσαν εκ των υστέρων νόμιμον διάθεσιν μη δικαιολογηθείσαν ή εις λογιστικόν λάθος.

ε. Εάν εξεδόθη ετέρα καταλογιστική απόφασις δια το αυτό πρόσωπον και την αυτήν αιτίαν.

3. Η περί αναθεωρήσεως ή ακυρώσεως καταλογιστικής αποφάσεως αίτησις του καταλογισθέντος, εις τας περιπτώσεις της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου, δέον να υποβληθή εντός τριμήνου από της ημερομηνίας επιδόσεως της αποφάσεως ταύτης εις τον καθ' ού ο καταλογισμός η δε απόφασις της Υπηρεσίας δεν δύναται να εκδοθή μετά την παρέλευσιν πενταμήνου από της αυτής ημερομηνίας.

4. Η υποβολή αιτήσεως αναθεωρήσεως ή ακυρώσεως εις την αρμοδίαν Υπηρεσίαν των Ενόπλων Δυνάμεων δεν αναστέλλει την εκτέλεσιν της εκδοθείσης καταλογιστικής αποφάσεως.

5. Δια κοινών αποφάσεων των Υπουργών Εθνικής Αμύνης και Οικονομικών δύναται να αναπροσαρμόζηται το ποσόν της περιπτώσεως (α) της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου¹.».

«Άρθρον 94 Έφεσις

1. Κατά των, περί των αι διατάξεις των άρθρων 89- 92 του παρόντος, αποφάσεων καταλογισμού αστικής ευθύνης εις βάρος οργάνων των Ενόπλων Δυνάμεων χωρεί έφεσις ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου εντός εξαμήνου από της επιδόσεως της καταλογιστικής αποφάσεως εις τον καθ' ού ο καταλογισμός.

2. Η έφεσις δεν αναστέλλει την εκτέλεσιν της καταλογιστικής αποφάσεως, εκτός άν ήθελεν εκδοθή σχετική περί αναστολής εκτελέσεως απόφασις του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά τας κειμένας διατάξεις».

«Άρθρον 108 Ισχύουσαι διατάξεις Οικονομικής μερίμνης και Λογιστικού

1...2... 3. Επί θεμάτων, περί των δεν προβλέπει το παρόν, αι διατάξεις των εκδιδομένων εις εκτέλεσιν αυτού Β. Διαταγμάτων και Γενικών και Ειδικών Κανονισμών, ως και αι διατηρούμεναι εν ισχύί διατάξεις περί οικονομικής μερίμνης και λογιστικού παρ' εκάστω Κλάδω, εφαρμόζονται αι ισχύουσαι διατάξεις περί Κώδικος Δημοσίου Λογιστικού».

8.- Στις διατάξεις των άρθρων 150 και 152 του ισχύοντος Δημοσίου Λογιστικού ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης ΔΗΜΟΣΙΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ κλπ», (Α' 143) ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Άρθρο 150 Διακρίσεις και εποπτεία δημοσίων υπολόγων

¹Με την υπ'αρ. Φ.092.5/68/305869/24-9-1986(Β'751) κ.ν.α των Υπουργών Αμυνας και Οικονομικών καθορίστηκε το ποσό αυτό στις 10.000 δραχμές (30 ευρώ).

Δημόσιος υπόλογος είναι όποιος διαχειρίζεται, έστω και χωρίς νόμιμη εξουσιοδότηση, χρήματα, αξίες ή υλικό που ανήκουν στο Δημόσιο ή σε Ν.Π.Δ.Δ., καθώς και οποιοσδήποτε άλλος θεωρείται από το νόμο δημόσιος υπόλογος».

«Άρθρο 152 Ελλείμματα και ευθύνες δημοσίων υπολόγων - Καταλογισμοί

1. Έλλειμμα δημοσίου υπολόγου είναι οποιαδήποτε έλλειψη χρημάτων, αξιών και υλικού που διαπιστώνεται με τη νόμιμη διαδικασία στη διαχείρισή του, καθώς και οποιαδήποτε άλλη κατάσταση διαχείρισης που θεωρείται έλλειμμα από το νόμο....2...

12. Οι καταλογιζόμενοι κατά τις διατάξεις του άρθρου αυτού μπορούν να προσβάλουν την καταλογιστική πράξη ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, σύμφωνα με τις σχετικές ισχύουσες διατάξεις.

Οι καταλογιζόμενοι μπορούν, επίσης, μέσα σε προθεσμία έξι (6) μηνών από την κοινοποίηση της καταλογιστικής πράξης, να ασκήσουν και αίτηση αναθεώρησης ενώπιον του οργάνου που την έχει εκδώσει.

Λόγοι αναθεώρησης είναι οι ίδιοι για τους οποίους επιτρέπεται αναθεώρηση πράξεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, σύμφωνα με τις σχετικές ισχύουσες διατάξεις».

9.- Στις διατάξεις των άρθρων 48 και 80 του ν. 4129/2013 «Κύρωση του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο»(Α'52) , ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

«Άρθρο 48.Αναθεώρηση πράξεων

1. Οι πράξεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 46 υπόκεινται σε αίτηση αναθεώρησης, που ασκείται είτε από τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας σε αυτό είτε από τον υπόλογο ή τον εγγυητή του είτε αυτεπαγγέλτως από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

2. Η αίτηση αναθεώρησης δεν αναστέλλει την εκτέλεση της προσβαλλόμενης πράξης.

3. Η αίτηση αναθεώρησης επιτρέπεται να ασκηθεί μέσα σε προθεσμία ενός έτους από την κοινοποίηση στον υπόλογο της προσβαλλόμενης πράξης:

α) λόγω πλάνης περί τα πραγματικά γεγονότα ή λόγω λογιστικού λάθους,

β) αν προσαχθούν νέα κρίσιμα έγγραφα,

γ) αν η πράξη στηρίχθηκε σε καταθέσεις μαρτύρων που καταδικάστηκαν για ψευδορκία ή απαλλάχθηκαν αλλά η ψευδορκία αναγνωρίστηκε δικαστικά,

δ) αν η πράξη στηρίχθηκε σε πλαστά έγγραφα, εφόσον η πλαστογραφία αναγνωρίστηκε δικαστικά έστω και στο σκεπτικό της δικαστικής απόφασης ή του βουλεύματος....».

«Άρθρο 80

1. Κατά καταλογιστικών πράξεων των υπουργών, μονοπρόσωπων ή συλλογικών διοικητικών οργάνων, διοικητικών αρχών, οικονομικών επιθεωρητών ή άλλου φορέα επί διαχείρισης υλικού, αξιών ή χρηματικού του Δημοσίου, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή ενωσιακούς πόρους, επιτρέπεται να ασκηθεί έφεση από όποιον έχει έννομο συμφέρον μέσα σε προθεσμία εξήντα (60) ημερών, η οποία αρχίζει από την επίδοση ή την καθ' οποιονδήποτε τρόπο περιέλευση ή την αποδεδειγμένα πλήρη γνώση της προσβαλλόμενης πράξης. Εάν ο έχων έννομο συμφέρον για την άσκηση έφεσης διαμένει στην αλλοδαπή, η αντίστοιχη προθεσμία ορίζεται σε ενενήντα ημέρες.

2. Η προθεσμία για την άσκηση της έφεσης κατά των ανωτέρω πράξεων για το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που χρηματοδοτούνται από εθνικούς ή κοινοτικούς πόρους και για τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, είναι εξήντα ημέρες και αρχίζει από την περιέλευση της προσβαλλόμενης πράξης σε αυτούς.

3. Με την άσκηση της έφεσης εξαντλείται η αρμοδιότητα του οργάνου που εξέδωσε την καταλογιστική πράξη.»²

10.-Στις διατάξεις των άρθρων 21, 33 και του άρθρου τρίτου του ν. 2690/1999 «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις» (Α' 45), ορίζεται ότι:

«Άρθρο 21. Ανάκληση.

1. Αρμόδιο για την ανάκληση ατομικής διοικητικής πράξης όργανο είναι εκείνο που την εξέδωσε ή που είναι αρμόδιο για την έκδοσή της.

² Το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 αντικαταστάθηκε και το άρθρο 80 διαμορφώθηκε ως άνω με το άρθρο 345 παρ.7 Ν.4700/2020, ΦΕΚ Α 127/29.6.2020.

2.Για την ανάκληση δεν είναι απαραίτητο να τηρείται η διαδικασία που προβλέπεται για την έκδοση της πράξης, εκτός αν ανακαλείται πράξη νόμιμη ή πράξη παράνομη ύστερα από εκτίμηση πραγματικών περιστατικών».

«Άρθρο 33. Καταργούμενες διατάξεις.

1.Από την έναρξη της ισχύος του Κώδικα, αν σε αυτόν δεν ορίζεται διαφορετικά, καταργείται κάθε γενική διάταξη η οποία αναφέρεται σε θέμα ρυθμιζόμενο από αυτόν.

2.Όπου από την κείμενη νομοθεσία γίνεται παραπομπή σε διατάξεις που καταργούνται σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, η παραπομπή θεωρείται ότι γίνεται στις αντίστοιχες διατάξεις του Κώδικα».

«Άρθρο τρίτο Έναρξη ισχύος.

Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως...».

Ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων

Από τις παρατιθέμενες διατάξεις, ερμηνευόμενες αυτοτελώς και σε συνδυασμό μεταξύ τους, ενόψει και όλου του νομικού πλαισίου εντός του οποίου εντάσσονται, του σκοπού που εξυπηρετούν και την υπαγωγή σ' αυτές των πραγματικών περιστατικών που τέθηκαν υπόψη του Τμήματος από την ερωτώσα υπηρεσία, συνάγονται τα ακόλουθα:

11.- Η διαχείριση της περιουσίας και των πόρων των Ενόπλων Δυνάμεων διέπεται από τις διατάξεις του Δημοσίου Λογιστικού, πλην όμως λόγω της φύσης της αποστολής των Ενόπλων Δυνάμεων που απαιτεί υψηλή ετοιμότητα, διασπορά Μονάδων, ταχύτητα ενεργειών και συχνές μετακινήσεις, απαιτείται αυτοδυναμία οικονομικής δραστηριότητας και γι' αυτό η Πολιτεία έχει θεσπίσει δημοσιολογιστικές διατάξεις, οι οποίες ισχύουν μόνο για τις Ένοπλες Δυνάμεις. Έτσι, διαμορφώθηκε το Δημόσιο Στρατιωτικό Λογιστικό ή Λογιστικό των Ενόπλων Δυνάμεων, δηλαδή το σύνολο των κανόνων δικαίου που καθορίζουν τον τρόπο διοίκησης και διαχείρισης της δημόσιας περιουσίας που περιέρχεται στις Ένοπλες Δυνάμεις για την εκπλήρωση της αποστολής τους (ΝΣΚ 81/2019).

12.- Το Λογιστικό των Ενόπλων Δυνάμεων δεν είναι ανεξάρτητο σύστημα κανόνων δικαίου, αλλά είναι τμήμα του Δημοσίου Λογιστικού και αυτό είναι φυσικό, αφού τα χρηματικά κεφάλαια που διαχειρίζονται οι Ένοπλες Δυνάμεις προέρχονται, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, και γενικά η περιουσία των Ενόπλων Δυνάμεων αποτελεί

τμήμα της περιουσίας του Δημοσίου. Ειδικότερα, διατάξεις του Λογιστικού των Ενόπλων Δυνάμεων περιλαμβάνονται στο ν.δ. 721/1970 «Περί Οικονομικής Μερίμνης και Λογιστικού των Ενόπλων Δυνάμεων» και τους κατ' εξουσιοδότησή του εκδιδόμενους Γενικούς και Ειδικούς Κανονισμούς. (ΝΣΚ 81/2019).

13.- Το ν.δ. 721/1970 στο άρθρο 108 παρ. 3 επιφυλάσσει την εξαιρετική εφαρμογή των διατάξεων του Δημοσίου Λογιστικού μόνον επί θεμάτων τα οποία δεν ρυθμίζονται από τις επιμέρους διατάξεις του ή τους κατ' εξουσιοδότησή του εκδιδόμενους Γενικούς και Ειδικούς Κανονισμούς (ΝΣΚ 81/2019, 27/2006).

14. - Ο θεσμός του δημοσίου υπολόγου προβλέπεται ευθέως από το Σύνταγμα (άρθρο 98 παρ. 1 εδ. γ'), στη νομοθεσία για το Ελεγκτικό Συνέδριο, στον Κώδικα Δημοσίου Λογιστικού και σε ειδικότερες διατάξεις, όπως στον Κώδικα Λογιστικού των Ενόπλων Δυνάμεων. Ειδικότερα, στο άρθρο 150 του ν. 4270/2014 (ταυτοσήμου περιεχομένου και η διάταξη του άρθρου 54 του ν. 2362/1995) ορίζεται ότι δημόσιος υπόλογος είναι όποιος διαχειρίζεται, έστω και χωρίς νόμιμη εξουσιοδότηση (de facto), χρήματα, αξίες ή υλικό, που ανήκουν στο Δημόσιο ή σε Ν.Π.Δ.Δ., καθώς και οποιοσδήποτε άλλος θεωρείται από το νόμο δημόσιος υπόλογος (ex lege). Στο άρθρο 21 του ν.δ. 721/1970 καθορίζεται η έννοια του στρατιωτικού δημοσίου υπολόγου ως κάθε όργανο των Ενόπλων Δυνάμεων που διαχειρίζεται με βάση διάταξη νόμου ή «εν τοις πράγμασι» περιουσιακά στοιχεία των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΣ 2511 /2010 Τμ. V). Σύμφωνα με τα ανωτέρω, ως δημόσιοι υπόλογοι λογίζονται άνευ ετέρου, έστω κι αν δεν διαχειρίζονται δημόσια περιουσία, όσοι κατά ρητή και ειδική πρόβλεψη νόμου, χαρακτηρίζονται ως τέτοιοι (ex lege).

15.- Οι διαχειριστές χρημάτων, υλικών, εφοδίων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων των Ενόπλων Δυνάμεων καθίστανται δημόσιοι υπόλογοι και ευθύνονται έναντι του Δημοσίου σε κάθε περίπτωση που στη διαχείρισή τους εμφανίζεται έλλειμμα, δηλαδή αδικαιολόγητη διαφορά μεταξύ της ποσότητας χρημάτων ή υλικού κλπ που έπρεπε να υπάρχει, σύμφωνα με τα εξαγόμενα από τους τηρούμενους λογαριασμούς, με βάση τα νόμιμα διαχειριστικά στοιχεία, και εκείνης (ποσότητας χρημάτων, υλικού κλπ) που πράγματι υπάρχει. Σε περίπτωση διαπίστωσης ελλείμματος, οι ανωτέρω καταλογίζονται αρμοδίως. Τα ανωτέρω ισχύουν και για τα όργανα των Ενόπλων Δυνάμεων που

διαχειρίζονται κεφάλαια εκτός Κρατικού Προϋπολογισμού (Ολ. Ελ. Συν. 976/2000, Ελ. Συν. Τμ. Β' 1305/2002, ΝΣΚ 81/2019).³ Ο καταλογιζόμενος μπορεί να προσβάλλει την πράξη καταλογισμού στο Ελεγκτικό Συνέδριο με έφεση, κατά τις περί τούτου διατάξεις (άρθρο 80 και επόμενα του ν. 4129/2003).

16.- Η αναθεώρηση ή ακύρωση εκδοθεισών από όργανα των Ενόπλων Δυνάμεων καταλογιστικών αποφάσεων κατ' αρχήν απαγορεύεται, επιτρέπεται δε μόνο σε ορισμένες εξαιρετικού χαρακτήρα, ρητά και περιοριστικά αναφερόμενες στο άρθρο 93 παρ. 2 του ν.δ. 721/1970 περιπτώσεις, είτε κατόπιν αίτησης αναθεώρησης του υπολόγου, η οποία πρέπει να ασκηθεί εντός τριών μηνών από την επίδοση της απόφασης, είτε αυτεπαγγέλτως από την υπηρεσία, απρόθεσμα. Η απόφαση της υπηρεσίας επί της αίτησης του καταλογισθέντος δεν μπορεί να εκδοθεί μετά την παρέλευση πέντε μηνών από την ημερομηνία επίδοσης της απόφασης. Συγκεκριμένα, επιτρέπεται η αναθεώρηση ή ακύρωση καταλογιστικής απόφασης για έλλειμμα χρημάτων, αποκλειστικά και μόνο σε τρεις περιπτώσεις, ήτοι: α) Όταν, ανεξαρτήτως του λόγου για τον οποίο ζητείται η αναθεώρηση ή ακύρωση, το καταλογισθέν ποσό δεν υπερβαίνει τα 30 ευρώ, β) Εάν η καταλογιστική απόφαση εκδόθηκε από αναρμόδιο όργανο, γ) Εάν εκδόθηκε άλλη καταλογιστική απόφαση για το ίδιο πρόσωπο και την ίδια αιτία. Η αίτηση αναθεώρησης αποτελεί δε είδος διοικητικής προσφυγής (ΝΣΚ 294/2001). Η ως άνω προθεσμία για την άσκηση αίτησης αναθεώρησης είναι, κατά τον κανόνα της παρ. 1 του άρθρου 10 του ν. 2690/1999, αποκλειστική και με την πάροδό της αποσβήνεται το δικαίωμα του καθού η καταλογιστική πράξη υπολόγου να επιδιώξει την αναθεώρησή της.

17.- Εις βάρος δημοσίου υπολόγου ο οποίος διαχειρίζεται, έστω και χωρίς νόμιμη εξουσιοδότηση, χρήματα, αξίες και υλικό και του οποίου η διαχείριση παρουσιάζει έλλειμμα, τούτο καταλογίζεται σε αυτόν, εφόσον δεν αναπληρωθεί εντός 48 ωρών, με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση, από τους διατάκτες που το διαπίστωσαν, τους επιθεωρητές και το Ελεγκτικό Συνέδριο (άρθρο 152 του ν. 4270/2014). Ο καταλογιζόμενος μπορεί να προσβάλλει την πράξη καταλογισμού στο Ελεγκτικό Συνέδριο με έφεση, κατά τις περί τούτου διατάξεις (άρθρα 80 και επόμενα του ν.4129/2013). Μπορεί επίσης να ασκήσει αίτηση

---

³ (Ως προς την έννοια των Εκμεταλλεύσεων Εξυπηρέτησης Προσωπικού,,τα οποία λειτουργούν με κεφάλαια εκτός κρατικού προϋπολογισμού, όπως ΚΨΜ, λέσχες, θέρετρα κλπ., ορ. Γνωμ. ΝΣΚ 81/2019).

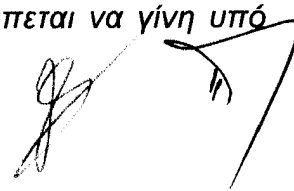
αναθεώρησης ενώπιον του οργάνου που εξέδωσε την καταλογιστική πράξη εντός έξι (6) μηνών από την κοινοποίηση της πράξης, επικαλούμενος λόγους αναθεώρησης που αναφέρονται στη νομοθεσία περί αναθεώρησης του Ελεγκτικού Συνεδρίου, στους οποίους περιλαμβάνεται και η πλάνη περί τα πραγματικά γεγονότα ή η ύπαρξη λογιστικού λάθους, καθώς και η προσκόμιση νέων κρίσιμων εγγράφων (άρθρο 48 του ν.4129/2013). Η διάταξη όμως του άρθρου 152 του ν. 4129/2013 δεν εφαρμόζεται όταν πρόκειται για αναθεώρηση ή ακύρωση καταλογιστικής απόφασης στρατιωτικού υπολόγου, διότι αυτά ρυθμίζονται αποκλειστικά από το άρθρο 93 του ν.δ. 721/1970.

18.- Κατόπιν των ανωτέρω, με βάση το διδόμενο από την υπηρεσία πραγματικό, η από 11-4-2019 αίτηση του ενδιαφερομένου Γ.Κ. για επιστροφή του ποσού των 9.370,33 ευρώ, ως μέρους του καταλογισθέντος σε βάρος του ποσού, με τις οποιεσδήποτε προσαυξήσεις, εξεταζόμενη ως αίτηση αναθεώρησης ή τροποποίησης της εν λόγω καταλογιστικής πράξης, η οποία, σημειωτέον, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απρόθεσμη αίτηση θεραπείας του άρθρου 24 του ν. 2690/1999, επειδή υποβλήθηκε μετά την παρέλευση της οριζόμενης τριμήνης προθεσμίας, τυγχάνει απορριπτέα.

19.- Περαιτέρω, κατά την ενώπιον του Τμήματος συζήτηση μεταξύ των μελών, του σχετικά με την ερμηνεία των παρατεθεισών διατάξεων και τη σχέση τους με τις γενικές αρχές για την ανάκληση των διοικητικών πράξεων, διατυπώθηκαν δύο (2) γνώμες.

A.- Σύμφωνα με τη γνώμη της **πλειοψηφίας**, η οποία απαρτίστηκε από τον προεδρεύοντα του Τμήματος, Παναγιώτη Παναγιωτουνάκο, Αντιπρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και τους Δημήτριο Αναστασόπουλο, Ελένη Πασαμιχάλη, Παναγιώτη Παππά, Στέργιο Κίκα, Δημήτριο Κατωπόδη, Μιχαήλ Τζουβάρα, Ευτυχία Κασομένου (ψήφοι 8), Νομικούς Συμβούλους του Κράτους με την οποία συντάχθηκε και η εισηγήτρια:

Οι διατάξεις του άρθρου 93 παρ. 2 του ν.δ. 721/1970 λόγω του αυστηρού κανόνα δικαίου που περιέχουν, της φύσης τους και της ειδικότητάς τους, αποκλείουν την ανάκληση των σχετικών καταλογιστικών αποφάσεων, κατ' εφαρμογή των γενικών αρχών του διοικητικού δικαίου για ανάκληση των διοικητικών πράξεων. Τούτο δε, λόγω, κατ' αρχήν, της προβλεπόμενης ρητής απαγόρευσης της αναθεώρησης ή της τροποποίησης καταλογιστικής πράξης, που έχει εκδοθεί κατά στρατιωτικού υπολόγου (*«δεν επιτρέπεται να γίνει υπό*

οιοδήποτε οργάνου της Διοικήσεως των Ενόπλων Δυνάμεων»)), όπως και του κατ' εξαίρεση επιτρεπτού αυτών μόνον για τις συγκεκριμένες περιπτώσεις, στοιχεία τα οποία αποβλέπουν στην ταχεία διοικητική εκκαθάριση των σχετικών οικονομικών υποθέσεων με την έγκαιρη αποκατάσταση των ελλειμμάτων, των υλικών και εφοδίων, που είναι αναγκαία για τις ένοπλες δυνάμεις και για την ομαλή λειτουργία της στρατιωτικής υπηρεσίας γενικότερα. Επίσης αποκλείεται, λόγω της φύσης τους ως δημοσιολογιστικών και στενώς ερμηνευτέων, με συνέπεια η Διοίκηση να μη δύναται να ακυρώσει ή να τροποποιήσει γενικώς καταλογιστική απόφαση χρηματικού ελλείμματος λόγω προσκόμισης νεότερων στοιχείων, αφού τέτοια περίπτωση δεν προβλέπεται.

Εξάλλου, εφόσον με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 21 του ν. 2690/1999 καθορίστηκε η αρμοδιότητα του οργάνου και η διαδικασία για την ανάκληση ατομικής διοικητικής πράξης, με τις διατάξεις δε των άρθρων 33 και 3 του νόμου αυτού, από την έναρξη ισχύος του και εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά σε αυτόν, καταργείται κάθε γενική διάταξη η οποία αναφέρεται σε θέμα ρυθμιζόμενο από αυτόν, συνάγεται ότι οποιοδήποτε άλλο ζήτημα που δεν εμπίπτει στο γενικό αυτό ρυθμιστικό πεδίο των διατάξεων των άρθρων 21 και 33 συνεχίζει να διέπεται από εκείνο των ειδικών διατάξεων. Στις περιπτώσεις αυτές, ως εν προκειμένω, ακριβώς λόγω του ειδικού χαρακτήρα τους, υποχωρούν οι κανόνες για την ανάκληση διοικητικών πράξεων με βάση τις γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου (βλ. Επ. Π. Σπηλιωτόπουλου «Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου», Τμ. Ι έκδοση 13^η σελ. 189-190, πρβλ. ΣτΕ 4478/2013, 3808/2013, ΝΣΚ 263/2016, επίσης για πράξεις φορολογικών αρχών ΣτΕ 1392/1993, 2326/1983, Α' Ολ. ΝΣΚ 364/2012). Τέτοιες ειδικές διατάξεις, που είτε αποκλείουν την ανάκληση διοικητικών πράξεων (βλ. παρ. 5 άρθρου 140 του ν. 3528/2007, παρ. 4 άρθρου 43 του π.δ.284/1989) είτε τη ρυθμίζουν διαφορετικά, όπως όταν επιτρέπουν την ανάκληση σε περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις (βλ. παρ. 5 άρθρου 1 ν. 861/1979), συνεχίζουν να ισχύουν και εφαρμόζονται.

Β.- Κατά τη γνώμη της μειοψηφίας που υποστήριξε η Νομικός Σύμβουλος του Κράτους Αικατερίνη Γρηγορίου (ψήφος 1):

Με το Λογιστικό των Ενόπλων Δυνάμεων προβλέπεται ειδική διαδικασία επανελέγχου της καταλογιστικής πράξης (ν.δ. 721/1970 άρθρο 93 παρ. 2). Η διοίκηση οφείλει να κινήσει τη σχετική διαδικασία σε περίπτωση που υποβληθεί

αίτηση του καταλογισθέντος εντός της προβλεπόμενης αποκλειστικής προθεσμίας. Αίτηση αναθεώρησης ή ακύρωσης καταλογιστικής πράξης που υποβάλλεται μετά την παρέλευση της σχετικής προθεσμίας είναι εκπρόθεσμη και η Διοίκηση δεν μπορεί να την εξετάσει. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής και εντός ευλόγου χρόνου, που δεν μπορεί να είναι μικρότερος της πενταετίας, η Διοίκηση έχει διοικητική ευχέρεια να κινήσει αυτεπαγγέλτως τη διαδικασία ανάκλησης ή τροποποίησης της καταλογιστικής πράξης, αν αποδειχθεί ότι συντρέχει ένας από τους προβλεπόμενους στην ανωτέρω διάταξη λόγους αναθεώρησης ή ακύρωσης κατ' εφαρμογή της γενικής αρχής του διοικητικού δικαίου για την ανάκληση των παράνομων ή πλημμελών διοικητικών πράξεων (βλ. ΝΣΚ 39/2012, 205/2008), δοθέντος ότι, οι εφαρμοστέες διατάξεις του Λογιστικού των Ενόπλων Δυνάμεων είναι αντίστοιχες με εκείνες του Δημόσιου Λογιστικού, του οποίου αποτελεί τμήμα και προβλέπουν ρητά τη δυνατότητα αυτεπάγγελτης ακύρωσης της καταλογιστικής πράξης. Επομένως, κατά τη γνώμη αυτή, η απάντηση στο ερώτημα είναι ότι, η Διοίκηση δεν μπορεί να εξετάσει την από 11 Απριλίου 2019 αίτηση του Γ.Κ., διότι είναι εκπρόθεσμη. Είναι δυνατή η τροποποίηση της συγκεκριμένης καταλογιστικής πράξης μετά παρέλευση τριών και πλέον ετών από την έκδοσή της αυτεπαγγέλτως από τη Διοίκηση, σε περίπτωση και κατά το μέρος που αποδειχθεί αρμοδίως ότι η έκδοσή της οφείλεται σε λογιστικό λάθος.

Απάντηση.

20.- Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, στο ερώτημα που υποβλήθηκε, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (Τμήμα Δ') γνωμοδοτεί **κατά πλειοψηφία** ως εξής:
 Η Διοίκηση δεν δύναται να αναθεωρήσει ή να τροποποιήσει την καταλογιστική πράξη του χρηματικού ελλείμματος της Διεύθυνσης Οικονομικού της 34Μ/Κ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ «ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΣΧΟΥ ΔΙΑΛΕΤΗ» με αριθμό Φ.860/2/55943/Σ.2856/6-11-2015.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα 9/11/2020

Ο Πρόεδρος

Γεωργίου Βασιλιωτουνάκος

Πρόεδρος ΝΣΚ

Η Εισηγήτρια

Γεωργία Καπόρη

Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.

